

УДК 608.3+347.77

О. В. Посилкіна, О. В. Літвінова, О. В. Доровський

*Національний фармацевтичний університет**ВАТ «Фармацевтична компанія «Здоров'я»*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Проаналізовані питання щодо ухвалення стратегічних рішень по управлінню інноваційною діяльністю на фармацевтичних підприємствах. Розглянуті практичні рекомендації щодо формування і здійснення політики фармацевтичних компаній у сфері охорони інтелектуальної власності. Проведений фармакоеконічний аналіз схем лікування з використанням інноваційних лікарських засобів виробництва «ФК «Здоров'я». Доведені комерційні переваги сучасних підходів до захисту вітчизняних інноваційних розробок, зокрема шляхом використання кумулятивної форми їх охорони.

Ключові слова: інноваційна стратегія; інтелектуальна власність; винаходи; корисні моделі; інноваційний препарат

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Створення об'єктів інновацій у фармацевтичній галузі має істотні відмінності порівняно з іншими галузями: багата стадійність інноваційного процесу, наявність таких специфічних етапів, як біофармацевтичні, доклінічні, клінічні дослідження; значна тривалість і висока вартість розробок оригінальних лікарських засобів (ЛЗ); відносно коротка тривалість життєвого циклу більшості ЛЗ; необхідність забезпечення доступних цін на них; жорстка конкуренція як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках з могутніми фармацевтичними корпораціями, які здійснюють масштабну інноваційну діяльність. Необхідно також відмітити, що існує ризик можливості припинення роботи над ЛЗ у разі виявлення його токсичності (у 30 % випадків), недостатній клінічній ефективності (27 %), неприємному профілі безпеки (13 %), переваги інших препаратів (9 %), відсутності інвестицій (5 %) та з інших причин (16 %) [5, 6]. Так, Європейська агенція по лікарських засобах (ЕМА) рекомендувала відмовитися від використання сибутраміну (торгові назви — «Ліндакса», «Меридія») — препарату, який застосовується для пригнічення апетиту. На думку експертів агенції, ризики, які пов'язані з прийомом цих ЛЗ, істотно перевершують їх позитивний ефект [12].

Наявність охорони інтелектуальної власності є однією з головних умов результативно-

го функціонування кожного фармацевтичного підприємства (ФП) в умовах ринку і конкуренції. Патенти є однією з головних рушійних сил світової економіки, разом з тим, вони слугують одним із засобів оцінки інноваційної діяльності, яка сприяє економічному розвитку підприємств [6, 9].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі організації інноваційної діяльності в різних галузях економіки присвячені дослідження С. Д. Ільєнкової, А. В. Гриньова, Д. М. Черваньова, Н. І. Чухрай, Р. А. Фатхутдінова, П. М. Цибульова, В. П. Чеботарьова, В. Г. Зінова та ін [1–3, 8–11]. Дослідники доводять, що вибір ефективної стратегії є запорукою успіху інноваційної діяльності. Фірма може опинитися в кризовому становищі, якщо не зуміє передбачити обставини, які змінюються, і відреагувати на них вчасно. Залежно від умов мікро- і макросередовища організація може вибрати адаптаційну або творчу (наступальну) інноваційні стратегії. Адаптаційна стратегія спрямована на те, щоб утримати конкурентні позиції фірми на вже існуючих ринках. У рамках адаптаційної стратегії виділяють: захисну стратегію, стратегію інноваційної імітації, стратегію вичікування, стратегію безпосереднього реагування на потреби і запити споживачів [8]. Творча (наступальна) інноваційна стратегія характерна для фірм, які засновують свою діяльність на принципах під-

приемницької конкуренції й активної науково-дослідної роботи.

Крім того, на рівні підприємства також розрізняють 4 типи стратегій формування інноваційної політики залежно від їхніх цілей: експлерентна, пацієнтна, віолентна, комутантна [8].

Експлерентна стратегія пов'язана із створенням нових або з радикальним перетворенням старих сегментів ринку. Фірми, які обирають подібну стратегію, — це першопроходці в пошуку і реалізації рішень (персональні комп'ютери, біотехнологія та ін.) Експлеренти в 85 % випадків зазнають поразки, але за рахунок 15 % випадків досягають величезного технічного, фінансового і морального успіху. Вони є рушійною силою науково-технічного прогресу.

Пацієнтна стратегія типова для фірм, які дотримуються вузької спеціалізації, розрахованої на обмежене коло споживачів. Вони працюють на вузький сегмент ринку і задовольняють потреби, які сформовані під дією реклами, моди та ін. Свої дорогі і високоякісні товари вони адресують тим, кого не влаштовує звичайна продукція.

Віолентна стратегія характерна для фірм, які діють у сфері крупного, стандартного виробництва (автомобілі «Тойота», «Шевроле», холодильники «Сіменс», «Електролюкс», сигарети «Мальборо», «Кемел» та ін.). Для них характерне масове виробництво продукції хорошої якості за низькими цінами.

Комутантна стратегія пов'язана з виконанням невеликих за об'ємом (а нерідко і короткочасних) замовлень конкретного клієнта. Це шлях підвищення споживчої цінності не за рахунок надвисокої якості (як у пацієнтів), а за рахунок індивідуалізації послуги.

Актуальними аспектами організації й управління інноваційною діяльністю у фармацевтичній галузі займалися такі фахівці, як Т. А. Грошовий, Д. С. Волох, В. О. Загорій, З. М. Мнушко, В. П. Георгіївський, В. М. Толочко, М. М. Слободянюк, О. П. Півень, В. М. Тіманюк та ін. Але проблеми оцінки й оптимізації інноваційної стратегії ФП на основі моніторингу патентної інформації залишилися недослідженими.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Для удосконалення організації й управління інноваційною діяльністю на вітчизняних ФП перспективною є оцінка їх інноваційної стратегії на основі моніторингу патентної документації. Аналіз патентної документації забезпечує керівникам компаній можливість ухвалення інформаційно обґрунтованих управлінських рішень. Як свідчать проведені дослідження, дані

щодо моніторингу інтелектуальної власності вітчизняних ФП в наукових джерелах на цей час відсутні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної роботи є опрацювання методичних підходів до оцінки результативності інноваційної стратегії ФП на прикладі моніторингу патентної документації на винаходи, корисні моделі в умовах ВАТ «ФК «Здоров'я». Дослідження проводилися з використанням баз даних в мережі Інтернет: Українське патентне відомство (<http://www.ukrpatent.org>) та Російське патентне відомство (<http://www.fips.ru>).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Створення в Україні гарантованої, надійної, доступної системи лікарського забезпечення населення неможливе без динамічного розвитку вітчизняної фармацевтичної промисловості, підвищення якості і конкурентоспроможності ЛЗ вітчизняного виробництва. В останній час інтелектуальна власність більшою мірою, ніж фізичні активи або фінансовий капітал, стає стійкою конкурентною перевагою ФП.

Індикатором інноваційної активності будь-якої компанії є кількість отриманих патентів на винаходи і корисні моделі. Для визначення кількісних показників динаміки стану патентного захисту об'єктів промислової власності ТОВ «ФК «Здоров'я» були проведені аналітико-статистичні дослідження за період 1999–2009 рр. Так, визначено наступний розподіл патентів на винаходи та корисні моделі компанії за період 1999–2009 рр. від їх загальної кількості: у 1999 р. — 6,7 %, 2000 р. — 4,4 %, 2001 р. — 15,6 %, 2002 р. — 15,6 %, 2003 р. — 8,9 %, 2004 р. — 4,4 %, 2005 р. — 15,6 %, 2006 р. — 8,9 %, 2007 р. — 6,7 %, 2008 р. — 11,1 %, 2009 р. — 2,2 %. Наведена динаміка патентування свідчить про поступальний інноваційний розвиток підприємства. Крім того, підприємство отримало 3 патенти на винаходи у 2005–2006 рр. у Російській Федерації, що підтверджує наявність комерційних інтересів на даній території.

У результаті проведення моніторингу інтелектуальної власності «ФК «Здоров'я» було визначено, що підприємство по багатьох ЛЗ дотримується експлерентної інноваційної стратегії. Про що свідчать наступні майнові права на патенти на винаходи та корисні моделі: № 17253 «Засіб «Фладекс» для лікування дерматозів», № 23754 «Основа для гелів», № 54880 «(S)-2-аміно-5-гуанідинопентанової кислоти (S)-2-аміноглутарат (L-аргініну L-глутамат), що має гепатопротек-

торну, гіпоамоніємічну та детоксикуючу дію, спосіб його одержання, фармацевтична композиція на його основі», № 4440 «Процес отримання лікарського гепатотропного засобу артишоку», № 73884 «Спосіб отримання лікарського засобу седативної дії на основі рослинної сировини і лікарський засіб «Флорисед», отриманий цим способом», № 83248 «Фармацевтична композиція для лікування простатитів», № 10054 «Фармацевтична композиція антибактеріальної дії у вигляді мазі», № 25322 «Спосіб одержання таблетованої форми лікарського засобу», № 36998 «Комбінований засіб для лікування серцево-судинних захворювань для перорального застосування», № 37388 «Засіб для лікування серцево-судинних захворювань для парентерального застосування» та ін.

Як наслідок, в умовах конкуренції нематеріальні активи ВАТ «ФК «Здоров'я» забезпечують монопольне право в Україні з виробництва наступних інноваційних препаратів: «Глутаргін», «Артишоку Екстракт-Здоров'я», «Флорисед-Здоров'я», «Фладекс», «Полідеканіт», «Апіпрост». Це дозволяє отримувати стабільні доходи на ринку в довгостроковому періоді. Так, аналіз ринкових активів компанії також показав, що в ТОП-10 вітчизняних брендів з найбільшим приростом об'ємів продажів в першому півріччі 2005 р. потрапили два препарати ВАТ

«ФК «Здоров'я» — «Глутаргін» і «Флорисед-Здоров'я» [4].

Результати досліджень довели: щодо окремих препаратів компанія дотримується інноваційної стратегії віолентів. Про це свідчать наступні одержані патенти на винаходи та корисні моделі: № 31090 «Спосіб одержання таблеток ранітидину», № 45290А «Спосіб одержання суми поліокси-фенілхроманонів», № 40451 «Спосіб одержання капсульованої лікарської форми фармацевтичного препарату», № 71838 «Фармацевтична композиція на основі артикаїну та епінефрину», № 10380 «Фармацевтична композиція нейролептичної дії», № 13019 «Фармацевтична композиція антибактеріальної дії на основі норфлоксацину» та ін.

З метою фармакоекономічної оцінки використання інноваційних препаратів ВАТ «ФК «Здоров'я»: «Глутаргін», «Артишоку Екстракт-Здоров'я», «Флорисед-Здоров'я», був проведений порівняльний фармакоекономічний аналіз схем фармакотерапії з використанням цих препаратів та інноваційних препаратів відомих фармацевтичних компаній. Показники оптових цін на досліджувані ЛЗ визначені за даними прайс-листів, які представлені в Інтернеті [7]. Отримані результати наведені в таблиці.

У результаті проведених розрахунків встановлено, що вартість 21-денного курсу лікування

Таблиця

**ПОРІВНЯЛЬНА ФАРМАКОЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТЕРАПІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРЕПАРАТІВ ВАТ «ФК «ЗДОРОВ'Я»: «ГЛУТАРГІН»,
«АРТИШОКУ ЕКСТРАКТ-ЗДОРОВ'Я», «ФЛОРИСЕД-ЗДОРОВ'Я»
І ПРЕПАРАТІВ-АНАЛОГІВ ВІДОМИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КОМПАНІЙ**

Препарат	Вартість упаковки	Добова доза	Курс лікування, дні	Вартість курсу лікування, грн.
Гепатопротектори				
«Глутаргін», «ФК «Здоров'я», Україна	30 таблеток 12,25 грн.	9 таблеток	21	77,17
«Гепа-Мерц», Merz, Німеччина	30 пакетів 545,7 грн.	6 пакетів	21	2291,94
«Гептрал», Knoll AG Basf Pharma, Німеччина	20 таблеток 254,62 грн.	3 таблетки	21	995,40
«Ессенціале», Aventis Pharma, Німеччина	30 капсул 50,35 грн.	6 капсул	21	211,47
Препарати на основі артишоку				
«Артишоку Екстракт-Здоров'я», «ФК «Здоров'я», Україна	30 капсул 13,940 грн.	6 капсул	21	58,54
«Хофітол», Laboratoires Rosa-Phytopharma, Франція	60 таблеток 48 грн.	6 таблеток	21	100,80
«Цинарикс», Pharmazeutische Fabrik Montavit, Австрія	24 таблетки 20,96 грн.	6 таблеток	21	110,04
Комбіновані седативні препарати рослинного походження				
«Флорисед-Здоров'я», «ФК «Здоров'я», Україна	20 капсул 10,46 грн.	2 капсули	7	7,32
«Ново-Пасит», Ivax, Чехія	30 таблеток 47,75 грн.	3 таблетки	7	33,42
Седавіт, «Київмедпрепарат», Україна	20 таблетки 11,85 грн.	3 таблетки	7	12,44
«Персен», Lek, Словенія	20 капсул 25,3 грн.	3 капсули	7	26,56
«Фітосед», «Червона зірка», Україна	20 капсул 10,98 грн.	3 капсули	7	11,52

вітчизняним ЛЗ «Глутаргін» є економічно найвигіднішою для споживача у порівнянні з відомими зарубіжними гепатопротекторами: «Гепамерц», «Гептрал», «Есенціале». Аналогічні дані, отримані при аналізі препаратів на основі артишоку: курс лікування з використанням «Артишоку Екстракт-Здоров'я» є дешевшим. Аналіз комбінованих седативних фітопрепаратів виявив, що препарат «Флорисед-Здоров'я» належать до менш дорогих серед аналогів і не поступається їм за якістю. Отримані дані свідчать про обґрунтовану цінову політику ВАТ «ФК «Здоров'я», а також про її переваги при позиціонуванні вказаних препаратів на фармацевтичному ринку України.

Як позитивний досвід організації інноваційної діяльності в умовах ВАТ «ФК «Здоров'я» слід зазначити використання кумулятивної форми охорони своїх розробок підприємством. Наприклад, препарат «Глутаргін» (4% розчин для ін'єкцій, концентрат 40%, порошок, таблетки), охороняється патентами на винахід № 54880 «(S)-2-аміно-5-гуанідинопентанової кислоти (S)-2-аміноглутарат (L-аргініну L-глутамат), що має гепатопротекторну, гіпоамоніємічну та детоксикуючу дію, спосіб його одержання, фармацевтична композиція на його основі», корисну модель № 25322 «Спосіб одержання таблетованої форми лікарського засобу»; свідоцтвом на торговельну марку № 25919 «Глутаргін». Препарат «Фладекс» також охороняється патентом на винахід № 17253 «Засіб «Фладекс» для лікування дерматозів», свідоцтвом на торговельну марку № 19847 «Фладекс». ЛЗ «Апіпрост» охороняється патентом на винахід № 83248 «Фармацевтична композиція для лікування простатитів», свідоцтвом на торговельну марку № 88132 — «Апіпрост».

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Одним із способів зниження інноваційного ризику є диверсифікація інноваційної діяльності, яка полягає в розподілі зусиль розробників та інвестицій для здійснення різноманітних інноваційних проектів, безпосередньо не зв'язаних один з одним. Якщо через непередбачені обставини один з інноваційних проектів буде збитковим, то інші проекти можуть виявитися успішними і приноситимуть прибуток. Отже, за типом стратегії фірму можна визначити тільки у тому випадку, коли вона спеціалізується на виробництві і реалізації одного виду товару

або надання певної послуги. Якщо фірма випускає декілька видів продукції, то вона щодо них часто застосовує різні стратегії. Це сприяє певному нівелюванню ризиків інноваційної діяльності фірми. Аналіз інноваційної стратегії ВАТ «ФК «Здоров'я» підтверджує, що з загостренням конкуренції на фармацевтичному ринку ширше використовується експлерентна інноваційна стратегія.

За результатами аналізу можна зробити висновки про те, що використовувані на ТОВ «ФК «Здоров'я» методичні підходи до формування портфеля інтелектуальної власності є ефективними, а це дозволяє компанії займати лідуючі позиції на внутрішньому ринку України, ефективно використовувати наявний інтелектуальний потенціал, проводити обґрунтовану політику в галузі охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, завдяки чому успішно конкурувати як з вітчизняними, так і з закордонними фармацевтичними компаніями.

Моніторинг патентної документації — це безперервний процес законного та етичного збору й аналізу інформації, який включає виявлення конкурентів, визначення джерел потрібної інформації, а також методів отримання й інтерпретації знайдених відомостей. Результат цієї роботи може використовуватися компанією при виробленні стратегії завойовування превалюючих позицій у даному ринковому сегменті.

Таким чином, одним з інструментів, що дозволяє провести аналіз інноваційної стратегії компанії, ухвалити стратегічне рішення, є моніторинг патентної документації. Алгоритм проведення моніторингу патентної інформації включає: дослідження технічного рівня і тенденцій розвитку об'єктів техніки і технологій, ранжирування правовласників, зіставлення інтенсивності патентування в динаміці, аналіз активності подання патентних заявок конкурентами, систематизацію винаходів за рубриками міжнародної патентної класифікації. Моніторинг патентної інформації також враховує географію патентування, яка відображає ринкову стратегію компанії; частоту оновлення технологічних рішень; співвідношення купівлі і продажу ліцензій; предметні галузі агресивного патентування; кількість винахідників, стабільність колективу дослідників і розробників, наявність винахідників з високою репутацією, наявність зв'язків з університетами.

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ**

1. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління/Гриньов А. В. — Х.: ІНЖЕК, 2003. — 304 с.
2. Инновационный менеджмент: Учеб. для вузов/С. Д. Ильенкова. — М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1997. — 327 с.
3. Йохна М. А. Економіка й організація інноваційної діяльності / М. А. Йохна, В. В. Стадник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2005. — 400 с.
4. Как победить в конкурентной борьбе? // Медицинская газета Здоровье Украины. — 2005. — № 10. — С. 39.
5. Посилкіна О. В. Інноваційно-інвестиційний розвиток фармацевтичного виробництва: проблеми фінансового забезпечення / О. В. Посилкіна — Х.: Золоті сторінки, 2002. — 528 с.
6. Посилкіна О. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Посилкіна, Г. В. Костюк, В. М. Тіманюк — Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2009. — 272 с.
7. Прайс-листы ООО БадМ от 14.10.2009. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа к сайту: <http://www.oobadm.dp.ua/badm/price-list-browse.do>. — Название с экрана.
8. Фатхутдінов Р. А. Інноваційний менеджмент. / Р. А. Фатхутдінов — Спб.: Пітер, 2002. — 400 с.
9. Цибульов П. М., Чеботарьов В. П., Зінов В. Г., Суїні Ю. Управління інтелектуальною власністю / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов, Ю. Суїні / За ред. Цибульова: монографія. — К.: «КІС», 2005. — 448 с.
10. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: Навч. посіб. / Д. М. Черваньов. — К.: Знання-Прес, 2003. — 622 с.
11. Чухрай Н. І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення / Н. І. Чухрай. — Львів: Львівська політехніка, 2002. — 314 с.
12. ЕМА/39408/2010// — [Электронный ресурс]. — Режим доступа к сайту: www.ema.europa.eu/pdfs/human/referral/sibutramine/3940810en.pdf — Название с экрана.

УДК 608.3+347.77**О. В. Посылкина, Е. В. Литвинова, А. В. Доровской****ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ
ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ КОМПАНИИ НА ОСНОВЕ
МОНИТОРИНГА ПАТЕНТНОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ**

Проанализированы вопросы принятия стратегических решений по управлению инновационной деятельностью на фармацевтических предприятиях. Рассмотрены практические рекомендации формирования и осуществления политики фармацевтических компаний в сфере охраны интеллектуальной собственности. Проведен фармакоэкономический анализ схем лечения с использованием инновационных лекарственных средств производства «ФК «Здоровье». Доказаны коммерческие преимущества современных подходов к защите отечественных инновационных разработок, в частности путем использования кумулятивной формы их охраны.

Ключевые слова: инновационная стратегия; интеллектуальная собственность; изобретения; полезные модели; инновационный препарат

UDC 608.3+347.77**O. V. Posylkina, E. V. Litvinova, A. V. Dorovskyi****THE ESTIMATION OF EFFICIENCY OF PHARMACEUTICAL COMPANY
INNOVATIVE STRATEGY ON BASIS OF PATENT DOCUMENT MONITORING**

It was analyzed questions of the acceptance of strategic decisions for the management of innovative activity on pharmaceutical enterprises. It was considered practical recommendations for forming and realization of politics of pharmaceutical companies in the sphere of the intellectual property protection. It was conducted the pharmacoeconomic analysis of treatment regimen with the use of «Pharmaceutical company «Zdorovyie» innovative drug. It was established commercial advantages of the modern method of attack to protect domestic innovative developments, in particular by the use of cumulative form of their protection.

Key words: innovative strategy; intellectual property; inventions; utility models; innovative drug

Адреса для листування:
61001, м. Харків, вул. О. Невського, 18.
Кафедра управління
та економіки підприємства НФаУ.
Тел: (057) 771-81-47

Надійшла до редакції: 16.04.10